

Vastaanottaja
Boliden Kevitsa Mining Oy

Päivämäärä
30.12.2017

BOLIDEN KEVITSA MINING OY UIVELON- JA TELKÄNPÖNTTÖJEN PESIMÄAIKAINEN TARKKAILU 2013–2017

Päivämäärä 30.12.2017, päivitetty 24.1.2018

Laatija Tapani Pirinen, Antje Neumann - Ramboll Finland Oy

Tarkastaja Antje Neumann, Ramboll Finland Oy

Hyväksyjä Ulla Syrjälä, Mikael Kostamo - Boliden Kevitsa Mining Oy

Kannen kuva Sodankylä, Uivelopönttö Rookkiaapan eteläosan suolammen reunalla

Viite 1510022875

SISÄLTÖ

1.	Johdanto	3
2.	Aineisto ja menetelmät	3
3.	Tulokset	5
4.	Yhteenveto ja tulosten tarkastelu	8
5.	Lähdeluettelo	9

LIITTEET

Liite 1: Kompensaatiopönttöjen pesimälajit ja munaluvut vuosilta 2013 – 2014

1. JOHDANTO

Boliden Kevitsa Mining Oy harjoittaa kaivostoimintaa Sodankylän Kevitsassa. Alueen läheisyydessä sijaitsevalle Koitelaisen Natura 2000-alueelle (F11301716) ja kaivoksen ympäristöön on hankkeen ympäristöluvan mukaisesti sijoitettu kompensaaiona 62 uivelon (*Mergellus albellus*) ja telkän (*Bucephala clangula*) pesäpönttöä. Päivitetyn tarkkailuohjelman (Ramboll 2015) mukaisesti keväällä 2015 maastoon asetettiin 19 uutta uivelonpönttöä ja osa alkuperäisistä pöntöistä jätettiin vuosittaisen seurannan ulkopuolelle (Liite 1). Säännöllisesti seurattavia pönttöjä on 57 kpl. Pönttöjen ja niitä käyttävien lintujen pesimämenestystä seurataan vuosittain sekä kevättalvisten huoltokäyntien yhteydessä, että pesimäaikaisilla käynneillä, jolloin myös pesimämenestyksen seuranta on mahdollista. Tässä tarkkailuraportissa esitetään pönttöjen seurantakäyntien tulokset vuosilta 2013–2017.

Uiveloita pesii Euroopassa Suomen ja Ruotsin Lapissa. Suomen uivelokanta on runsastunut 1970-luvulta, jolloin Suomessa pesi korkeintaan muutamia satoja pareja. Nykyinen arvio Suomen uivelon pesimäkannasta on noin 2000–3000 paria (Saurola ym. 2013). Telkkä on puolestaan Suomessa yleinen ja runsaslukuinen laji. Telkän levinneisyysalue ulottuu eteläisimmästä sisäsaaristosta pohjoisimpaan Tunturi-Lappiin. Suomen telkkäkanta on pysynyt melko vakaana viime vuosikymmenet (Luke 2016). Uivelo ja telkkä ovat kolopesijöitä, joten pesimäreiviiriltä täytyy löytyä puunkolo tai pönttö. Lintujen asettuminen pesimään pönttöihin voi kestää useamman vuoden, esim. telkkänaaras etsii pesäkolonsa usein jo vuotta tai kahta aiemmin ennen kuin ryhtyy pesimään. Uivelo munii 7–11 kiiltävää, kellanvalkeaa munaa ja naaras hautoo niitä 26–28 vuorokautta. Vanhat telkkänaaraat munivat keskimäärin yhdeksän sinivihreää munaa, nuoremmat naaraat kolmesta seitsemään. Telkkänaaraan haudonta kestää 27–35 vuorokautta (Laaksonen 2013).

Telkkä ja uivelo kuuluvat Suomen erityisvastuulajeihin (EVA-lajit). Vastuulajien kohdalla seuranta sekä tutkimusta on tehostettava ja lajien elinympäristö tulee ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa. Vastuulajit eivät välttämättä ole uhanalaisia (Ympäristöhallinto 2015a). Uivelo kuuluu lisäksi Lintudirektiivin liitteen I -lajeihin. Lintudirektiivi koskee kaikkien luonnonvaraisena elävien lintulajien suojelua EU:ssa. Direktiivin tavoitteena on mm. lajien ja niiden elinympäristöjen suojelu, lajien hoitaminen ja sääntely. Lintudirektiivin I -liite koostuu lajeista, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityissuojelualueita (Ympäristöhallinto 2015b). Uivelo ja telkkä on luokiteltu Suomen lintujen uhanalaisuusarviossa elinvoimaisiksi (LC) lajeiksi (Tiainen ym. 2016).

2. AINEISTO JA MENETELMÄT

Kevitsan ympäristöön on sijoitettu 57 uivelon ja telkän kompensatiopönttöä päivitetyn tarkkailuohjelman perusteella (Ramboll Finland Oy 2015). Viranomaisneuvottelussa 4/2015 päätettiin jättää pois vuosittaisen tarkkailun piiristä Koitelaiskairan itäosassa sijaitsevat pöntöt, jotka korvattiin asettamalla 19 uutta pönttöä Kevitsan ympäristöön. Uudet pöntöt sijoitettiin ensisijaisesti uiveloiden potentiaaliseen pesimäaikaiseen elinympäristöön ja paikkoihin, jotka ovat kohtuudella saavutettavissa kesäkuussa. Pönttöjen sijainnit on esitetty liitteessä 1.

Tarkkailusuunnitelmassa (Pöyry Finland Oy 2012) on esitetty pönttöjen huolto-ohjelma, jonka mukaan a) pönttöjä on seurattava vuosina 2013–2022 b) pöntöt tulee puhdistaa huhtikuun loppuun mennessä ja lisätä tarvittaessa pehmusteeksi purua tai sammalta c) kadonneet tai vioittuneet pöntöt korvataan viimeistään seuraavan vuoden huhtikuun loppuun mennessä d) pesimäaikaan karotetaan pöntössä pesivä laji ja pesimämenestys.

Pönttöjen huoltokierrokset on aloitettu keväällä 2013 ja pesimäaikaiset tarkastukset kesäkuussa 2014. Vuonna 2013 pöntöissä ei vielä odotettu merkittävää pesintää, ja siksi ne ainoastaan puh-

distettiin huhtikuussa 2013. Pönttöjen puhdistuskäynnin suoritti Joonas Juustovaara Boliden Kevitsa Mining Oy:sta. Kevään 2014 tarkastus- ja puhdistuskäynnin suorittivat Juustovaara ja Tapani Pirinen Ramboll Finland Oy:sta 25.–27.3.2014. Käyntien yhteydessä kirjattiin ylös pöntössä pesinyt lintulaji, arvioitiin pönttöjen kunto ja huollettiin kaikki pöntöt. Vuosina 2015 (24.–26.3) ja 2016 (16.-18.3.) pöntöt huollettiin Juustovaaran ja Pirisen toimesta. Kevään 2017 huoltokierroksen suorittivat 22.3. – 25.3. Marika Kajava Boliden Kevitsa Mining Oy:sta ja Tapani Pirinen.

Koitelaisenkairassa ja Satojärven ympäristössä sijaitsevat uivelon- ja telkämpöntöt tarkastettiin ensimmäisen kerran kesäkuussa 2014. Pesimäaikaisen tarkastuksen suorittivat ympäristösuunnittelijat FM Niina Onttonen ja Tapani Pirinen Ramboll Finland Oy:stä. Vuonna 2015 tarkastuksen suorittivat 11.6.–15.6.2015 FM Pekka Majuri sekä Tapani Pirinen Ramboll Finland Oy:stä. Pesimäkaudella 2016 pöntöt tarkastettiin 12.–19.6.2016 ja pönttötarkastuksen tekivät FM Antje Neumann ja Tapani Pirinen Ramboll Finland Oy:stä. Pesimäkaudella 2017 pöntöt tarkastettiin 12.–16.6.2017 ja pönttötarkastuksen tekivät FM Antje Neumann ja Tapani Pirinen Ramboll Finland Oy:stä.

Kuva 1. Pikku Rytilampi Rookkiaapalla (vasen kuva). Oikeassa kuvassa näkyy Rookkiaapan suomalaismaa.

Tarkastuskäynnit suoritetaan kesäkuun puoliväliin mennessä, jolloin uivelot ovat pääsääntöisesti munineet munapesyeensä täyteen, mutta poikaset eivät ole vielä kuoriutuneet. Pesimäaikaisesta tarkastusajankohdasta oli aiemmin konsultoitu uivelorengastaja Pekka Pouttua (puhelinkeskustelu 10.4.2014 Pouttu/Pirinen).

Pesimäaikainen tarkastusajankohta arvioidaan vuosittain sen mukaan, kuinka uiveloiden pesintä kulloinkin etenee. Pesimäaikaisilla tarkastuskäynneillä selvitetään pöntöissä pesivä lintulaji, munamäärä sekä valokuvataan pönttö sisältä (Kuva 2). Käynnit pyritään suorittamaan siten, että pesiviä lintuja ei häiritä tarpeettomasti. Pesimäaikaiset maastotyöt tehdään jalkaisin.

Kuva 2. Uivelon pesintä kuvattuna pöntön sisäpuolelta vuonna 2015 (vas). Uivelonaaras hautomassa; kuva vuodelta 2014 (oik).

3. TULOKSET

Pesimäkausilla 2012–2013 pöntöissä havaittiin seitsemän uivelon pesintää ja 12 telkän pesintää. Tulokset perustuvat kevään 2014 huoltokierrokseen, jolloin ensimmäisen kerran pesinnät määriteltiin pönttöjätösten perusteella. Pesimäkaudella 2014 pöntöistä havaittiin viisi uivelon pesintää sekä 11 telkän pesintää (Taulukko 1). Vuoden 2014 pesimäaikaisella tarkastuskäynnillä uivelon pöntöistä havaittiin yhteensä 16 munaa ja telkän pöntöistä yhteensä 80 munaa. Näiden lisäksi vuonna 2014 havaittiin neljä pikkulintulajin pesintää (Liite 1).

Vuoden 2015 pesimäaikaisilla käynneillä havaittiin kuusi uivelon ja 11 telkän pesintää. (Taulukko 1). Uivelon pesistä löydettiin vuonna 2015 pesimäaikaan yhteensä 12 munaa ja telkän pesistä 111 munaa. Muita, vuonna 2015 pöntöissä pesineitä lintulajeja oli talitiainen, leppälintu, västäräkki ja helmipöllö (Taulukko 2). Vuonna 2015 pesimäaikaan tarkastettiin 56 pönttöä.

Taulukko 1. Uivelon ja telkän pesinnät kompensatiopöntöissä vuosina 2013–2017.

Laji		Pesimäkausi 2013	Pesimäkausi 2014	Pesimäkausi 2015	Pesimäkausi 2016	Pesimäkausi 2017
Uivelo	<i>Mergellus albellus</i>	7	5	6	6	4*
Telkkä	<i>Bucephala clangula</i>	12	11	11	12	9*

*lopullinen tulos saadaan kevään 2018 huoltokierroksen jälkeen.

Vuoden 2016 kesäaikaisilla tarkastuskäynneillä havaittiin kuusi uivelon ja 12 telkän pesintää. Uivelon pesistä löydettiin yhteensä 22 munaa ja kahdeksan juuri kuoriutunutta pesäpoikasta. Pesäpoikasten löytyminen pöntöstä on harvinaista, sillä poikaset kuoriutuvat lähes samanaikaisesti ja emolintu johdattelee poikaset pois pöntöstä vuorokauden sisällä kuoriutumisen. Telkän pesistä löytyi 76 munaa ja seitsemän pesäpoikasta. Osassa pesinnoista oli meneillään munintavaihe tarkastuksen aikaan tai pesintä todettiin huoltokierroksen yhteydessä, joten todellinen munamäärä

on suurempi. Lisäksi pöntöistä löytyi kahdeksan helmipöllön ja kaksi varpuslinnun pesintää. Helmipöllöjen pesinnöissä kahdessa oli vielä haudontavaihe, kahdessa pesäpoikaset ja kolmessa poikaset olivat jättäneet pesäpöntön. Yksi helmipöllön pesintä vahvistettiin kevään 2017 huoltokäynnillä. Useat helmipöllön pesinnät ovat voineet vaikuttaa alentavasti uivelon pesintöjen määrään, sillä osa pöntöistä oli varattuna uiveloiden saapuessa pesimäpaikoille. Vuoden 2016 kesäaikana tarkastettiin 52 pönttöä ja viisi pönttöä jäi tarkastamatta vaikeiden maasto-olosuhteiden takia. Tarkastamatta jääneet pöntöt käytiin läpi kevään 2017 huoltokierroksen yhteydessä.

Kuva 3. Pöntössä KO50 löytyi kuollut telkkänaaras ja naaraan alta 10 munaa. Naaraan pää oli purtu irti ja sen selästä oli syöty jonkin verran. Ilmeisesti jonkin pienpeto oli päässyt yllättämään hautovan naaras-telkän (kuva 13.6.2017).

Pesimäkauden 2017 tarkastuksessa havaittiin neljä uivelon ja yhdeksän telkän pesintää sekä kaksi varpuslinnun pesintää. Uivelon pesissä oli 30 munaa ja telkän pesissä 62 munaa. Kolmesta telkän pöntöstä poikaset olivat jo lähteneet tarkastuspäivänä. Myöhäisen lumien ja jäiden sulamisen takia useiden lintulajien pesinnät alkoivat keskimääräistä myöhemmin ja pesimäaikaiset sääolosuhteet olivat huonot touko-kesäkuussa 2017. 57 pöntöstä viisi pönttöä jäi tarkastamatta vaikeiden maasto-olosuhteiden takia. Tarkastamatta jääneet pöntöt käydään läpi kevään 2018 huoltokierroksen yhteydessä, jonka jälkeen pesimäkauden 2017 lopullinen tulo on selvillä.

Vuosien 2013–2014 pönttötarkkailun tulokset on esitetty liitteessä 1.

Taulukko 2. Kompensatiopönttöjen pesimälajit ja munaluvut vuosilta 2015–2017 (vuosien 2013–2014 tiedot ks. liite 1).

Vuosi	2015	2015	2016	2016	2017*	2017*
Pönttö (ID_nro)	Pesimälaji	Munat kpl	Pesimälaji	Munat kpl	Pesimälaji	Munat kpl
KO02						
KO03	uivelo	6				
KO05	uivelo	5	helmipöllö	1 pp	uivelo	6
KO09	talitiainen	14	uivelo	8 pp	uivelo	9
KO10			helmipöllö			
KO12						
KO13						
KO14			västäräkki	7		
KO16						
KO17	helmipöllö					
KO18	västäräkki	6				
KO22						
KO23			uivelo	6	uivelo	6
KO25						
KO28						
KO29	talitiainen	11 (pp)				
KO30	leppälintu	7				
KO31			uivelo		uivelo	9
KO33	telkkä	14	telkkä	6	telkkä	9
KO34						
KO35	telkkä	11	telkkä	1 + 7 pp	telkkä	10
KO36	telkkä	2	telkkä	6		
KO37	telkkä	11	telkkä	7	telkkä	12
KO38	telkkä	8	telkkä	19		
KO39	telkkä	15	telkkä	2	telkkä	
KO42	telkkä	15	telkkä	11		
KO43	telkkä	9				
KO45			telkkä	10	telkkä	
KO48			telkkä	7	telkkä	14
KO50	telkkä	14	telkkä	7	telkkä, kuollut	- (10)
KO53						
KO54						
KO57	uivelo	1				
KO58	uivelo		uivelo	6		
KO59					västäräkki	4
KO61	telkkä	12	telkkä		telkkä	-
U2			telkkä			
U3					tiaislaji	8
U4			helmipöllö			
U5			helmipöllö			
U6			uivelo	6		
U9					telkkä	7
U11	leppälintu	7	helmipöllö	4		
U13			uivelo	4		
U14			helmipöllö	4 pp		
U15			helmipöllö	1		
U16			helmipöllö			
U18			varpuslintu			

*lopullinen tulos saadaan kevään 2018 huoltokierroksen jälkeen.

Kuva 4. Pöntössä KO35 oli hautova telkkänaaras ja 10 munaa (16.6.2017).

4. YHTEENVETO JA TULOSTEN TARKASTELU

Vuosina 2012–2017 Koitelaisenkairassa ja Satojärven ympäristössä sijaitsevilla uivelon- ja telkänpöntöissä on ollut 28 uivelon ja 55 telkän pesintää, joista on kuoriutunut noin 500 poikasta. Pöntöissä on ollut myös yhdeksän helmipöllön ja 11 varpuslinnun pesintää. Viranomaisneuvottelussa 4/2015 päätettiin jättää pois vuosittaisen tarkkailun piiristä Koitelaiskairan itäosassa sijaitsevat pöntöt, jotka korvattiin asettamalla 19 uutta pönttöä Kevitsan ympäristöön. Koitelaiskairan itäosan pöntöt huolletaan kevään 2019 huoltokierroksen yhteydessä. Itäosan pönttöjä on tarjottu lintujen rengastajille seurattavaksi, mutta toistaiseksi asiasta kiinnostuneita ei ole löytynyt. Kompensaatiopönttöjen asetettu tavoite (ks. Pöyry Finland Oy 2012) viidelle uivelon pesinnälle pesimäkaudessa on toteutunut heti seurannan alusta alkaen.

5. LÄHDELUETTELO

Laaksonen J. 2013: Pihan linnut ja pöntöt – eloa pihapiiriin. Paasilinna, 223 s.

Lehikoinen, A. Honkala & J. Piirainen, E. 2011: Kuinka monta munaa on linnun pesässä? –Suomessa pesivien lintujen munaluku seuranta-aineistojen perusteella. Linnut vuosikirja 2011: 144–150.

Lokki, J. & Palmgren J. 1992: Suomen ja Pohjolan linnut. 495 s. WSOY 1992.

Luke 2016: <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/riista/vesilinnut/>

Pöyry Finland Oy 2012: Uivelon tekopesien sijoittaminen Koitelaisenkairan alueelle, loppuraportti FQM Kevitsa Mining Oy. 3 s.

Ramboll Finland Oy 2015: Kevitsan kaivoksen tuotantovaiheen tarkkailuohjelma. 5.5.2015 (täydennys 2.10.2015).

Sauola, P, Valkama, J. & Velmala, W. 2013: Suomen rengastusatlas I – The Finnish bird ringing atlas Vol. I. Luonnontieteellinen keskusmuseo. 549 s.

Tiainen, J., Mikkola-Roos, M., Below, A., Jukarainen, A., Lehikoinen, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Sirkiä, P. & Valkama, J. 2016: Suomen lintujen uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Bird Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 49 s.

Valkama, J., Vepsäläinen, V. & Lehikoinen, A. 2011: Suomen III Lintuatlas. – Luonnontieteellinen keskusmuseo ja ympäristöministeriö. <<http://atlas3.lintuatlas.fi>> [luettu 11.1.2016]

Ympäristöhallinto 2015a: http://www.ymparisto.fi/fi-fi/luonto/lajit/Luonto_ja_lintudirektiivien_lajit [luettu 10.11.2015]

Ympäristöhallinto 2015b: http://www.ymparisto.fi/fi/luonto/lajit/Uhanalaiset_lajit/Kansainvaliset_vastuulajit [luettu 10.11.2015]

LIITE 1

Liite1. Kompensaatiopönttöjen pesimälajit ja munaluvut vuosilta 2013–2014.

Vuosi	2013	2014	2014
Pönttö (ID_nro)	Pesimälaji	Pesimälaji	Munat kpl
KO02	uivelo	uivelo	-
KO03	-	-	-
KO05	-	uivelo	4
KO09	-	tiaislaji	12
KO10			
KO12	uivelo	västaräkki	4
KO13	uivelo	-	-
KO14			
KO16	-	västaräkki	7
KO17	-	-	-
KO18	-	-	-
KO22	telkkä	telkkä	3
KO23	uivelo	uivelo	6
KO25	-	leppälintu	6
KO28			
KO29	-	-	-
KO30	-	-	-
KO31	-	uivelo	6
KO33	telkkä	telkkä	
KO34	-	telkkä	5
KO35	telkkä	-	-
KO36	-	telkkä	-
KO37	telkkä	-	-
KO38	telkkä	telkkä	15
KO39	telkkä	telkkä	2
KO42	telkkä	-	-
KO43	telkkä	telkkä	8
KO45	telkkä	telkkä	14
KO48	telkkä	telkkä	15
KO50	telkkä	telkkä	13
KO53	uivelo	-	-
KO54	-	uivelo	
KO57	uivelo	-	-
KO58	uivelo	-	-
KO61	telkkä	telkkä	5
U2			
U4			
U5			
U6			
U11	-	-	-
U13			
U14			
U15			
U16			
U18			